

4.11.2021 AN/SL

Joensuun kaupungin lausunto Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman POKAT 2025 luonnoksesta

1. *Yleisluontoiset näkemykset POKAT 2025 – Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma vuosille 2022-2025 luonnoksesta?*

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmaluonnosta laaditaan tilanteessa, jossa on selkeitä näkymiä tulevaisuuteen, kuten hyvinvointialueiden muodostaminen vuoden 2023 alussa, mutta saman aikaisesti myös paljon epävarmuustekijöitä pandemian jälkivaikutuksista toimintaympäristöön. Suomen ja Pohjois-Karjalan kehitysedellytykset ovat yhä vahvemmin kytköksissä kansainväliseen kehitykseen. Muutostilanteissa kehityssuuntien tunnistaminen, vahvuuksiin panostaminen ja uhkakuviin varautuminen yhdessä on tärkeää. Maakuntaohjelma on tässä keskeinen työkalu.

Ohjelma on laaja ja monipuolinen kuten sen tuleekin olla, jotta koko maakunnan vahvuudet ja kehittämisenäkymät ovat kattavasti esillä. Joitakin asioita kuitenkin toistetaan useassa eri kohdassa. Tiivistäminen ja selkiyttäminen parantaisivat ohjelman luettavuutta ja viestittävyttä. Samalla kehittämistä tukevat asiat nousisivat paremmin esille. Nykyisellään maakuntaohjelma on liian pitkäsänainen asiakirja. Oleelliset tavoitelinjaukset eivät tahdo nyt erottua tarpeeksi hyvin.

Esimerkkinä huoli osavasta työvoimasta ja sen riittävydestä tulevaisuudessa nousee esille lähes kaikilla toimialoilla. Tämä on tärkeä näkökohta, jonka voisi nostaa omana kokonaisuutenaan paremmin esille jopa läpileikkaavaksi teemaksi. Joissakin luvuissa sisältö on huomattavasti laajempi kuin otsikointi antaa olettaa. Otsikointia ja lukujen sisältöä kannattaa vielä tarkistaa ja miettiä ovatko kaikki asiat löytäneet oikean sijaintinsa ohjelmaluonnoksessa. Esimerkkinä tästä C osan 2.luku 'Osaava elo - koulutus ja osaaminen' alaluku 2.2 'Kulttuurista kasvua ja hyvinvointia'. Luku 2.2. voisi luontevasti sopia paremmin luvun 3. 'Hyvä olo- hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat' alaluvuksi.

Läpileikkaaviksi teemoiksi on valittu digitaalisuus, kansainvälisyys ja kestävä kehitys. Läpileikkaavia teemoja koskevassa luvussa 6 ei kuitenkaan ole lainkaan alalukua teemalle kestävä kehitys eikä asiaa ole tässä kohtaa käsitelty. Asiana kestävä kehitys tulee hyvin esille jo luvun 4 kehittämisteeman alla, mutta mikäli se vielä halutaan pitää mukana läpileikkaavissa teemoissa, on syytä myös täydentää teemaa omalla tekstiosiollla. Läpileikkaavaksi teemaksi voisi olla perusteltua nostaa lisäksi osaavan työvoiman saatavuus. Vaikka tällä hetkellä työvoimapula ja kohtaanto-ongelma koskee erityisesti vain joitakin toimialoja, nousee huoli työvoiman saatavuudesta tulevaisuudessa esille laajemmin aina maatalouden jatkajista teknologiaosaajiin. Pohjois-Karjalan kehittäminen ja elinvoima tulee tarvitsemaan osaajia ja työvoimaa kaikilla sektoreilla eläköitymisen myötä.

Onko tunnistettu keskeiset ja olennaiset toimenpiteet?

Maakunnan keskuskaupungin merkitystä koko maakunnan elinvoimalle ja kehittämiselle ei ole tunnistettu riittävästi. Väestöennusteiden pohjalta on perusteltua todeta se riski, että maakunta uhkaa keskipitkällä aikavälillä ajautua tilanteeseen, jossa sillä ei ole ensimmäistäkään väestöään kasvattavaa kuntaa. Elinvoimainen maakunta tarvitseekin kasvavan ja elinvoimaisen maakuntakeskuksen, joka on sekä riittävän vetovoimainen hillitsemään muuttoa maakunnasta

4.11.2021 AN/SL

pois, että houkuttelemaan työvoimaa, opiskelijoita ja yrityksiä maakunnan ulkopuolelta. Tätä näkökulmaa maakuntaohjelmassa on vahvistettava.

Joensuun valtuustokauden strategia 2021-2025 on valmistumassa marraskuun aikana. Strategiassa esitettyjen tavoitteiden toteutuminen on aivan keskeistä koko maakunnan tulevaisuuden kehitysnäkymien kannalta.

2. *Palaute: Pohjois-Karjalan nykytila ja kehitysnäkymät?*

Aineistoissa on monipuolisesti kuvattu sekä koko alueen kehitystä että maakunnan eri osien sisäistä kehitystä. Tärkeää olisi kuitenkin suhteuttaa kehitys valtakunnallisen kehityksen lisäksi myös muiden kaupunkiseutujen ja maakuntien kehitykseen. Tätä vertailua on tehty vain hyvin rajallisesti ja analyyseissä keskitytään pääsääntöisesti maakunnan sisäiseen dynamiikkaan. Maakunnan ja sen kuntien asemoiminen valtakunnan tasolla on kuitenkin aivan olennaista tulevaisuuden kilpailutilanteen ymmärtämisen kannalta. Pohjois-Karjalan kuntien tulee jatkossa pärjätä valtakunnallisessa kilpailussa yhä paremmin säilyttääkseen edes nykyisen elinvoimansa. Analyysia onkin täydennettävä sekä vertailulla muihin maakuntiin, että vertailemalla C21 -kaupunkien keskinäistä kehitystä, nykytilaa ja näkymiä.

Maakuntaohjelmaluonnoksessa maakunnan väestön on ennustettu laskevan. Maakuntastrategiassa asetettu tavoiteura väestönkehitykselle 2020-2040 on selvästi optimistisempi kuin tilastokeskuksen ja MDI:n laatimissa ennusteissa. Luonnollisen väestönkehityksen suunta näyttää väestörakenteesta johtuen väistämättömältä ja muuttoliikkeen merkitys tulee korostumaan entisestään. Ennuste vaikuttaa realistiselta koko maakunnan tasolla, mutta muuttoliikkeen vaikutusten arviointi pandemian jälkeisessä tilanteessa tulee olemaan vaikeaa ja olisikin hyvä varautua erilaisiin skenaarioihin. Tekstissä onkin hyvin tuotu esille erilaisia mahdollisia kehityskulkuja.

Kuntien välillä on maakunnan sisällä selkeitä eroja. Väestön kehitystä arvioitaessa olisi hyvä tuoda esille, että maakunnan keskustaajungin tavoitteena on edelleen pysyä kasvu-uralla. Kasvua tullaan tavoittelemaan maakunnan ulkopuolelta. Keskustaajungin elinvoima ja kasvu säteilee koko maakuntaan. Joensuun kasvutavoite tulee sisältymään kaupungin parhaillaan työn alla olevaan uuteen strategiaan.

Maakunnan työmarkkinatilanteen kuvauksessa nousee esille hyvin alueelliset erot maakunnan sisällä. Työvoiman kohtaanto-ongelma on tuotu selkeästi esille. Kohtaanto-ongelma on nostettu erityisesti Pielisen Karjalan ja Keski-Karjalan ongelmaksi, mutta koskee kuitenkin tosiasiaa useilla aloilla koko Pohjois-Karjalaa jo nyt. Tätä kohtaa onkin analyysissa muokattava. Kohtaanto-ongelmaa on kuvattu A-osan luvuissa 3 ja 5, olisiko kuitenkin riittävää, jos olisi vain luvussa 3? Luvun 5 kuvaus on parempi.

Onko A-osan luvun 6 'Vähähiilinen talous ja ympäristön kehitys' viimeinen kappale oikeassa paikassa? Sisältö ei oikein vastaa otsikkoa. Tai sitten pitää sitoa paremmin otsikon sisältöön esim. kuvauksella, mikä on liikenteen osuus päästöistä ja mitkä ovat muut päästölähteet. Nyt viimeinen kappale jää irralliseksi muusta tekstistä.

Luvun 7 otsikko 'Monipaikkaisuus korostuu pandemian seurauksena' ei vastaa luvun sisältöä. Ehdotetaan otsikon tarkistamista paremmin sisältöä kuvaavaksi. Luku kuvaa yhdyskuntarakenteen kehitystä ja sen suunta voi tulevaisuudessa muuttua pandemian seurauksena. Muutoksen ennakoiminen on kuitenkin vaikeaa ja monipaikkaisuuden vaikutukset voivat olla useamman suuntaisia. Töitä on tulevaisuudessa mahdollista tehdä Pohjois-Karjalasta käsin muualle, mutta toisaalta kaivattu työvoima ei välttämättä muutakaan Pohjois-Karjalaan vaan töitä tehdään toiselta paikkakunnalta käsin. Tällöin alueelle sitoutuminen jää heikoksi.

4.11.2021 AN/SL

Monipaikkaisuuden lisääntyminen ei siis välttämättä ole vain positiivinen asia ja ei toivottu skenaario pitäisi pystyä torjumaan. On myös mahdollista, että ilmiö hiipuu ja nyt tapahtuneiden muutosten jälkeen ei enää jatku laajempaan. Joensuun näkemyksen mukaan pandemia ei muuta radikaalisti väestökehityksen isoa muutostrendiä ja kaupungistumisen jatkumista.

Pääasiassa nykytila ja olennaiset muutostekijät on tunnistettu ja esitetty riittävän kattavasti. Luettavuutta parantaisi, jos luvut olisi rakennettu siten, että kehitysnäkymät olisivat kaikissa luvussa selkeästi viimeisessä kappaleessa.

3. *Palaute: Pohjois-Karjalan kehittämisteemat ja kehittämistavoitteet 2022-2025*

3.1 *Kehittämisteema: Kasvava elinvoima ja alueen vahvuudet*

Vastaavatko kehittämistavoitteet Pohjois-Karjalan lähivuosien kehittämistarpeita

- riittävästi

Kehittämisehdotukset teemaan Kasvava elinvoima ja alueen vahvuudet?

ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN KOKONAISUUS

Uudistuva teollisuus ja kehittyvät teknologiat

Alueen vahvuudet on tunnistettu.

Puhtaat ratkaisut ja vihreä siirtymä:

Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä, Pohjois-Karjalan kunnianhimoinen tavoite on olla ilmastokestävä vuonna 2030. Tässä olisi hyvä mainita, että maakunnan keskustaajungin kunnianhimoinen tavoite olla hiilineutraali vuoteen 2025 mennessä. Tämä kuntakentällä poikkeuksellisen kunnianhimoinen tavoite on jo nostanut ja nostaa alueen näkyvyyttä ja mahdollisuuksia. Pohjois-Karjala sen kunnat ovat edelläkävijöitä ja asema tulee myös säilyttää.

Innovatiiviset ja kestävästi tuotetut palvelut:

Laaja ja monipuolinen kuvaus, ei tarvetta täydentää

Älykkään erikoistumisen kokonaisuuteen liittyy vahvasti osaavan työvoiman saatavuus ja kohtaanto-ongelma. Mikään tavoitteista ei toteudu, ellei avaintoimialoille saada riittävästi osaavaa työvoimaa.

Avaintoimialojen (metsäosaaminen, kaivannaisala, teknologiateollisuus, maatalous- ja elintarvikeala, matkailu, luovat alat) vahvuudet on tunnistettu ja kehittämistavoitteet ovat hyviä ja selkeitä. Em. avaintoimialoista matkailu ei vielä ole merkittävä, mutta sen potentiaali on suuri. Tarve mittaville kehitysaskelleille on tunnistettu. Ainoastaan luovien alojen kohdalla on nostettu kehittämistavoitteeksi tavoitteeksi osaavan työvoiman saatavuus ja jatkuva oppiminen. Tämä tavoite vaikuttaisi kuitenkin olevan yhteinen lähes kaikille toimialoille. Tätä näkökulmaa on terävöitettävä.

3.2 *Kehittämisteema: Osaava elo -koulutus ja osaaminen*

Vastaavatko kehittämistavoitteet Pohjois-Karjalan lähivuosien kehittämistarpeita

- riittävästi

Kehittämisehdotukset teemaan Osaava elo -koulutus ja osaaminen?

Koulutuksen pitkä kaari

Kehittämiskohteeksi on esitetty 'vahvistetaan veto- ja pitovoimaa'? Tämä tavoitteen liittyy lähes kaikkiin kehittämisteemoihin ja olisi hyvä nostaa yleiselle tasolle, ei vain osaksi

4.11.2021 AN/SL

koulutuskokonaisuutta. Kehittämiskohteeksi on nostettava yhteistyön vahvistaminen työnantajien kanssa ja eri oppilaitosten kesken. Joensuun asema erittäin merkittävänä ja monipuolisena opiskelijakaupunkina on hyvä ottaa esille maakunnan vahvuutena.

Kulttuurista kasvua ja hyvinvointia

Osaava elo – koulutus ja osaaminen kokonaisuuden alle on tuotu kulttuurista kasvua ja hyvinvointia luku 2.2. Kuuluisiko tämä kokonaisuus paremmin kohtaan 3.3? Tai jaettuna aiemmin käsiteltyjen luovien alojen alle ja osittain teemaan Hyvä olo – hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat.

*3.3 Kehittämisteema: Hyvä olo – hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat**Vastaavatko kehittämistavoitteet Pohjois-karjalan lähivuosien kehittämistarpeita*

- o riittävästi

Kehittämisehdotukset teemaan Hyvä olo – hyvinvoivat, terveet ja osalliset asukkaat?

Kts. edellinen

*3.4 Kehittämisteema: Ilmastokestävyys ja luonnon luno**Vastaavatko kehittämistavoitteet Pohjois-karjalan lähivuosien kehittämistarpeita*

- o riittävästi

Kehittämisehdotukset teemaan Ilmastokestävyys ja luonnon luno?

Osiossa on paljon nykytilankuvausta ja jo hyväksytyjen ohjelmien kuvailua. Pitäisikö ne erottaa omaksi kokonaisuudekseen esim. nykytilan kuvaus ja voimassa olevat ohjelmat. Tällöin esitettävät tavoitteet nousisivat selkeämmin esille. Nyt tulevaisuuden tavoitelinjaukset eivät oikein erotu nykytilakuvauksesta.

*3.5 Kehittämisteema: Saavutettavuus – toimiva liikennejärjestelmä**Vastaavatko kehittämistavoitteet Pohjois-karjalan lähivuosien kehittämistarpeita*

- o vastaavat hyvin

Kehittämisehdotukset teemaan Saavutettavuus – toimiva liikennejärjestelmä?

Liikkumisen ja saavutettavuuden keskeiset tekijät on nostettu selkeästi esille. Varsinaiset yksityiskohtaiset tavoitteet esitetään liikennejärjestelmäsuunnitelmassa eikä niitä ole ollut tässä tarpeen toistaa. Kuitenkin logistiikan ja liikenteen ympäristönäkökohtien kannalta olennainen vesiliikenne on jäänyt tässä mainitsematta ja on syytä mainita myös maakuntaohjelmassa muiden mainittujen liikennemuotojen lisäksi. (5. kappale lause: 'Liikenneyhteydet ja -palvelut mahdollistavat edulliset ja sujuvat kotimaiset ja kansainväliset matkat kaikilla kulkumuodoilla (maantie-, rautatie- ja lentoliikenne'). Joensuun syväsatama tarjoaa jo nyt ja tulevaisuudessa ympäristöystävällisen kuljetusreitit maailman merille ja se on syytä nostaa esille. Vientivetoiselle maakunnalle kilpailukykyiset tavaraliikenteen yhteydet ja logistiikka ovat erittäin tärkeitä

*Pohjois-Karjalan kehittämisteemat ja kehittämistavoitteet 2022-2025**Läpileikkaavat teemat (digitaalisuus, kestävä kehitys, kansainvälisyys) Vastaavatko kehittämistavoitteet Pohjois-karjan kehittämistarpeisiin?*

- o riittävästi

Kehittämisehdotus teemaan Läpileikkaavat teemat

Digitaalisuuden osalta Joensuu laatii parhaillaan kaupungin omaa digitalisaatio-ohjelmaa.

4.11.2021 AN/SL

Kestävä kehitys teemasta ei ollut tässä kohtaa luonnoksessa mitään tekstiä eikä kehittämisehdotuksia. Onko kehittämisehdotukset riittävästi tuotu jo aiemmin esille, jolloin pitäisi jättää tästä osasta kokonaan pois vai onko teksti jostain teknisestä syystä pudonnut pois? Vihreän siirtymän rahoitusta tulee pystyä hyödyntämään monipuolisesti. Kehittämisehdotuksissa voisi olla jotain tähän liittyvää.

Osaavan työvoiman saatavuus voisi olla yksi uusi läpileikkaava teema.

4. *Palaute: Maakuntaohjelman laadinta, toteutus ja seuranta*
5. *Palaute: Kestävä kasvu – ympäristöselostus ja vaikutusten arviointi*
6. *Muita kommentteja ja huomioita*

Kohtiin 4-6 ei erityisiä huomioita.